

Když ctnostná Tekla vábila svinenské

Putování po městech a obcích českobudějovického okresu, v němž listujeme

Ševce

Trhové Sviny

Původně jen Sviny byly díky Oldřichovi z Rožmberka nadány v první polovině XV. století stejnými právy a výsadami jako královská města. Městečko se začalo rychle vzdmáhat a i přes morové rány, zhoubné požáry a neúvalá vojenská tažení se vždy otřepalo ze všech béd a začalo opět rozvíjet čilý obchodní ruch na trzích a jarmarcích.

Není tedy divu, že se pro ně ujal název Trhové Sviny. Kdysi tu bývala slévárna, hlavně však spousta řemeslníků a vzhledem k tradičním dobytčím trhům, handlíři. Dnes žije ve městě kolem čtyř a půl tisíce obyvatel, z nichž většina nachází zaměstnání v místních závodech a u podnikatelských firem. Nejstarší památkou je kostel připomínaný už v roce 1377 a nedaleko města chrám Nejsvětější Trojice s cibulovitými věžičkami, podobající se stavebnímu stylu ruských církví.

Prťáci u Dunaje

"Koukám, že nosíš mé boty," poznal Kašpar Stráský své dílo na nohou rakouského sedláka. "Jak se ti v nich chodí?"

"Gut, gut," pochvaloval si starý venkovan. "Proto jsem znovu přišel za tebou."

Svinenští obchodníci se vypravovali se svým zbožím daleko do světa. Doma by se byli neuzivilí. Kdo to v Trhových Svinech jen trochu zná, ví, že ulička v Braňce je jed-

nou z nejkratších ve městě a jen v této jedné uličce ševcovalo pět mistrů. Přestože zdejší čilé trhy a jarmarky patřily k nevyhledávanějším, těžko si všichni mohli dělat naději na výdělek, zvláště do stavila-li se ještě konkurence z Lišova, Třeboně a Českých Budějovic. Někdy stálo vedle sebe až padesát stánkařů a některý švec neprodal za celý den ani obyčejné pantofle.

Nezbývalo tedy svinenským prťákům, jak se jim poněkud neuctivě říkalo, než hledat štěstí jinde. Na výnosné jarmarky vážili cestu do Rakous. Kašpar Stráský jezdil až k Dunaji, do Otteenschlagu, zvláště rád do poutních míst. V takovém Kolmitzbergu u Amstettenu trvala pouť na svatou Teklu čtyři dny a na ní už se dalo slušně vydělat. Navíc oslava stydlivé a ctné patronky kostela se konala kolem 23. září, na samém začátku podzimu, kdy byla poslední příležitost vybavit se teplejším oblečením a obutím.

Taková starost přivedla ke stánku trhosvinenského ševce Stráského i starého rakouského sedláka. Jakmile se totiž po jarmarku rozkřiklo "Schweintzer sind schon wieder hier," zákazníci se jen hrnuli. Jejich "štonty" snadno poznali. Češi se uměli mnohem lépe, bylo-li třeba i hlasitěji prosazovat než domácí. Když ještě nabízeli botky o zlatku levnější a obutí se zdálo být trvanlivější a vzhlednější, vyprodali zpravidla všechno. Celou zásobu, na které pracovali půl roku.

Sedlák nekupoval boty jen pro sebe. Většinou i pro rodinu a půl příbuzenstva. Sám si vybral černé šněrovací "bergštajgly" a pak ze šosu vyndal několik rovných a různě dlouhých dřívek. Třísky vkládal do bot a podle jejich délek dával na stranu "fal-dovky," "halbštifle," "šiflety" a jak se všechny druhy obuvi jmenovaly. Když náhodu žádane "číslo" právě došlo a švec si pochopitelně nechtěl nechat ujít "kšeft", v nestřežené chvíli při vyhledávání požadované velikosti prostě kousek dřívka ukousl. S reklamací se nikdo nevracel. Boty se vždycky někomu hodily.

Než volatý venkovan sáhl

pro peníze, ještě se přesvědčil, jestli podrážka je skutečně z nejlepší jádrové kůže, jak ji do nebe vychvaloval Stráský a zaručoval se, že nepropouští vodu. Aby se ujistil, že vodu skutečně nebere, každou podrážku poctivě olízal...

Baťa zlomil tradici

"Mají osm dětí jen kvůli botám," říkalo se často žertem o početných rodinách, kde se urodilo dětí jako píšťal do varhan a jedno po druhém botičky donášelo, protože jedno dítě je neroztrhalo. Jednak děti běhaly od jara do zimy bosé, jednak ševci šili boty tak bytelné, že skutečně nebyly k utahání. Boty si ovšem šetřili i dospělí. Chodili v nich jen do kostela a o velkých svátcích a přespolní si je obouvali teprve před městem.

Ručně zhotovené boty vydržely skutečně věčnost a tak kromě poutí a jarmarků hledali obuvníci další odbytiště. Vydávali se dělat po "šteru" i do velkých statků, pivovarů a klášterů. Do uzlíku si svázali nejnutenější náradí, samosebou kladívko, šídla, kleště, knejp a ocílku na broušení, nějakou rašplí a fidlátku. Na místě už měli připravenou podomácku vydělanou kůži, takže se mohli hned pustit do šití. Do ručního šití, protože stroj, zpočátku samosebou na nožní pohon, se objevil až ve věku páry.

"Už cestou mi starší dělník dával různá naučení. Jak se mám chovat, čeho se vystríhat a hlavně mi kladl na srdce, abych se před každým jídlem pořádně pomodlil. Pěkně nahlas," vypravoval Kašpar Stráský o "šteru" v klášteře u Grainu na Dunaji nedaleko Křemže. Protože už nějaký čas pracoval v rakouském Pergu, pochytil cizí řeč a zbožnost tedy mohl dát najevo v jazyce, jemuž klášterní bratři rozuměli přece jenom lépe než češtině.

Ruce k modlitbě spínal český tovaryš mnohem častěji než doma (konečně prodléval v klášteře), ovšem odměna ho neminula. Pokaždé dostal naloženo na talíř tolik jídla, že je sotva snědl. A to ho kuchař ještě rozmazloval pamlsky, poněvadž Kašpar byl nejmladším strážníkem v

celém klášteře a navíc hubený jako lunt.

"Pobylí jsme tam tejdén, dva, zkrátka tak dlouho, než jsme byli hotovi. Novejch bot jsme ani moc nešli. To ještě opatovi, pfevorovi nebo když některej mnich měl střevice už tak špatný, že flek na fleku nedržel," hodnotil Kašpar Stráský ševcovinu v prostředí kamenného klášteřa na Dunaji.

Obuvníky viděli v klášteře rádi. Nejen jako šikovné řemeslníky, kteří si od rána do večera hleděli své práce. Osamělé žijící řeholníci je přijímali jako milé hosty, s nimiž byla radost posedět. Oni ti "prtáci" byli plni novinek a měli za ušima, ač by se zdálo, že věčným vyseďáváním u verpánku mnoho moudrosti nepoberou. Jenže právě naopak. Měli čas přemýšlet, a když se podívali do cizích krajů a dostali přehled o životě i politice a o světě vůbec, málokdo je trumfнул a v debatě stačili i vzdělaným velebníčkům.

Taky si ovšem dovedli parádně vjet do vlasů. Ne nadarmo se podle divokosti natur rozlišovali na skalní, lesní a luční. Zvláště často se handrkovali o místa na jarmarcích. V cechu vládla přísná hierarchie a čím byl mistr děle jeho členem, tím víc měl práv. Podle let si osbovali nárok prodávat na živějším místě a - víc tržít. Občas nezůstalo jen u ostrých slovních pútek. "Skalní" sršatci si stánky i pobořili.

Ševcovská tradice, započala kolem poloviny šestnáctého století, však pomalu zkómírala, až zhasla téměř úplně. Když si i ve Svinech otevřel prodejnu s opravnou Baťa, pobouření obuvníků napsali zlínskému továrníkovi dopis. Obratem jim odpověděl a poradil, z čeho mají být živi. Ať každý obejde blok domů a vyčistí lidem boty...

Od Schwarzmüllera to nejlépe drží

Ota Schwarzmüller nepouštěl žilou, nesázal pijavice a lázně už vůbec neprovozoval. Z kdysi slavného řemesla převzal jen péči o vlasy a po obratných bradých a lazebnících zdědil smysl pro humor, vtip a výtečnost.

"V naší branži to bez po-

vidání nejde. Když člověk nepromluví, má zákazník dojem, že si ho nevází, nemá o něj zájem, prostě o něho nestojí," říká jedenaosmdesátiletý holič v. v., jenž věděl, jak kterého zákazníka oslovit a čím mu kápnout do noty. Jestli hovor o fotbale vést s panem poštmistrem či ředitelům záložny, a zda slušivé šatičky pochválit jenom paní

Ze státní půjčky pro uprchlíky se vybavil, jak se dalo v druhém válečném roce, co nejmoderněji a ženy začal trvalit po pečlivém zkoumání jejich hlav. O každé zákaznici si vedl přesné záznamy (toliko, prosím, o stavu jejich vlasů) a podle toho vybíral kysličník, čpavek a další vodičky. Přesně věděl, jakou chemii může nechat působit a jak

lékárníkové nebo také stydlivější milostpaní okresní soudcové, a jak na P. T. zákazníky zapůsobit, aby zaplnili hlediště ochotnického divadla, jehož byl vášnivým vyznavačem (a kultuře slouží dodnes).

Když Schwarzmüller otevřel officinu a na náměstí zasvětil nový mosazný talíř, střihalo a ondulovalo ve Svinech osm holičů a kadeřníků. Vklínit se mezi zavedenou konkurenci, odlákat jí část klientely bylo troufalé a nejisté. Uprchlík z Č. Velenic nemohl spoléhat jen na soucit s osudem člověka, který uschl před Němci z obsazeného území. Městečko čekalo v jakém světle se utečenec předvede. Vystačil-li mu jen nůžky, břitva a mašinka, anebo si jako ve velkém městě zařídí salón.

dlouho na hlavinkách vážených paní a dívek. Sluší se dodat, že pan mistr zaměstnával plno personálu, také až osm lidí a hlavní osobou byla jeho paní Blažena. Nicméně dámy si libovaly, že "od něj to dlouho drží..."

Ustříhaný a uholený holič

Stejně jako lékárnici a drogisté mívali v neděli dopoledne otevřeno i holiči, kdy býval největší "kšeft" na holení z vesnic (neboť sedláci vstupovali do chrámu Páně s hladkými tvářemi). Mezi Schwarzmüllerovy zákazníky patřil i jistý zvěrolékař, který míval největší kvalt na Štědrý den večer. "Vitr" měl z prvního ruského vojáka, jenž dopadl do křesla nejen notně opilý, leč též značně obtěžkaný granáty. Naštěstí žádný nevybuchl, takže voják se

na druhý týden odměnil spoustou cigaret a Schwarzmüller může i po padesáti letech vyprávět další příběh ze dnů bezprostředně po válce.

"Přijeli si pro mě dva poručíci, že potřebují oholit generála. Naložili mě do opla a dlouho vezli lesy, kde to byl jeden stanový tábor. Konečně jsme přijeli do nějaké vesnice, později jsem se dozvěděl, že to byla Kamenná, kde na rohu návsi stála hospoda. Zavedli mě dovnitř a požádali, abych počkal."

Za chvíli se dostavil starší generál, kterého snadno oholil i ostříhal. Přiliš práce neměl ani s druhým komandýrem. Když si čistil "nádobíčko" a ohlížel se, kdo ho odveze domů, přišel kapitán a povídal mu, aby nespíchal, že bude ještě "rabótat."

"Ale to nepůjde. Vzal jsem si věci jen na jednoho člověka a už jsem udělal dva," namítal Schwarzmüller. Měl skutečně jen jednu nůžku, jednu břitvu a jednu mašinku kromě štetky a mýdla.

Kapitán mávl rukou. Na frontě neměli ani to, a vůbec ať se přirychtuje: pošle mu sem celou kadetku. "Sto dvácať čelovek."

Holiči vyrazil studený pot na čele. A to ještě netušil, co se od něho očekává. Každého vojáčka vybrat dohola a ještě pěkně vyholit.

Něštěstí ani teď nechodilo po okolních Novohradských horách. Schwarzmüller obdržel prvního asi dvacet chlapců, když to v ruční mašince cvaklo a bylo po legraci. Prasklo pero.

"Nedá se nic dělat," pokrčil mistr rameny, dáváje kapitánovi na vědomí, že končí. "Mašina kaput."

"Kaput Germán. Ty vajtr," nevyvedla důstojníka z míry havárie jediné mechanizace.

Co zbývalo ubohému Schwarzmüllerovi, než si poradit se zbylými nástroji. Nůžkami mládence fikal na ježka, a přestože jim potom hlavy jaksepattí promydlil a břitvu každou chvíli honil po koženém obtahováku, nezažívali kadeti příliš rozkoše. Přitom doma měl přesně tolik břitev, že každého vojáčka mohl vyholit jinou a ne ho dřít...

Jan CHMELÍK
Ilustrace Václav MORAVA